

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора філологічних наук, професора **Валігури Ольги Романівни**
на дисертаційну роботу **Остапчук Ірини Ігорівни** на тему:
"Тропи та тропеїзація англомовного масмедійного дискурсу",
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

У колі загальних проблем сучасної лінгвістики вербальні та невербальні засоби вираження образного смислу в англомовному дискурсі займають у наш час чільну позицію. Вивчення сутності тропів у площині прагмалінгвістики та мультимодальної стилістики пов'язане з широким колом лінгвістичних, когнітивних, філософських, культурологічних питань і набуває міждисциплінарного характеру, що дає можливість знайти універсальні підходи до розгляду природи, структури та функцій тропів.

Зазначені проблеми є на часі для мовознавчих студій сьогодення, оскільки багато питань ще не отримали достатнього висвітлення у спеціальній літературі. Виходячи з цього, дисертація І.І. Остапчук, присвячена комплексному дослідженню тропів і їх структурно-семантичних, когнітивних і прагматичних характеристик у сучасному англомовному масмедійному дискурсі, набуває особливої актуальності. Актуальність теми дисертації І.І. Остапчук визначається загальною тенденцією сучасних лінгвостилістичних розвідок до багатоаспектного дослідження тропів та узгоджується із запропонованим у сучасній лінгвістиці системним аналізом мовних явищ, у якому нерозривно взаємодіють антропоцентричний, когнітивно-дискурсивний і комунікативно-прагматичний принципи.

Актуальність теми підтверджується і тим, що здійснене дослідження виконано відповідно до комплексної наукової теми факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка «Сучасні напрями формування структурно-семантичних і когнітивно-дискурсивних

парадигм германських, романських і класичних мов», затвердженою Міністерством освіти і науки України та зареєстрованою в державному реєстрі під номером. (шифр теми 0114U004243).

Об'єктом наукового аналізу обрано вербальні та невербальні засоби вираження образного смислу в англомовному масмедійному дискурсі.

Предметом дослідження є структурні, семантико–когнітивні, культурні, словотвірні, синтаксичні та прагматичні особливості функціонування тропів у англомовному масмедійному дискурсі.

У дисертації І.І. Остапчук робиться акцент на систематизації наявних підходів до тлумачення поняття «тропи» та еволюцію їх трактування у межах лінгвофілософського та мовознавчого досліджень; окресленні структурно–семантичних видів тропів; з'ясуванні когнітивних і прагматичних характеристик тропів у медіа дискурсі; виявленні специфіки сучасного англійського масмедійного дискурсу та синтаксичних рамок, у яких реалізується значення тропів; класифікації функцій тропів у медіа дискурсі.

Складність вирішення питань, пов'язаних із зазначеними завданнями, полягає в тому, що для їхнього розв'язання необхідно застосовувати низку адекватних наукових методів і підходів, розробити відповідну методiku аналізу, які уможливають дослідження тропів і процесу тропеїзації у сучасному англомовному масмедійному дискурсі. Виявлення специфіки метафоро-метонімічного перенесення за допомогою концептуальних моделей та їх фреймового представлення в сучасній медіа картині світу у такій площині вперше стає об'єктом спеціального дослідження, що суттєво підвищує його новизну.

Для досягнення поставленої мети й розв'язання завдань дослідження дисертантка вміло застосовує у праці відповідні загальнонаукові та спеціальні методи, серед яких: структурно-семантичний метод та метод когнітивної інтерпретації, фреймовий аналіз моделювання підтипів концептуальних метафори та метонімії, словотвірний та частиномовний аналіз для виявлення потенціалу тропів, які вживаються як

повнофункціональні лексеми і формують похідні слова, дискурсивний аналіз, кількісний аналіз. Достатній обсяг експериментального матеріалу та коректне застосування методів і прийомів аналізу механізмів метафоризації забезпечують необхідний для дисертації рівень достовірності, обґрунтованості й надійності отриманих результатів.

Наукова новизна роботи І.І. Остапчук не викликає заперечень, адже це є першим у вітчизняному мовознавстві комплексним дослідженням тропів і їхніх структурно-семантичних, когнітивних і прагматичних характеристик у сучасному англomовному масмедійному дискурсі. У межах проведеного дослідження дисертантка розробила алгоритм виявлення тропів у мовленнєвих ситуаціях та інтерпретації смислових трансформацій, виявила словотвірний потенціал тропів, їх частиномовне представлення у словнику мови, здійснила аналіз функцій та прагматичних можливостей тропів на вербальному та невербальному рівнях, класифікувала функції тропів у медіадискурсі та розмежувати підвиди моделювання контексту тропами.

Теоретичне значення виконаної праці полягає в тому, що її результати є внеском у сучасну лінгвостилістику, медіалінгвістику, когнітивну стилістику, лінгвокультурологію, прагмалінгвістику та теорію сучасної метафори. Вони сприятимуть поглибленню знань у сфері мультимодальної стилістики та когнітивної поетики для подальшого вивчення тропів та дослідження специфіки їхнього функціонування в англomовному середовищі.

Дослідження, окрім його теоретичної значущості для поглиблення ключових питань мовознавчої теорії, має вихід у практичну площину. Практичне значення дисертації визначається тим, що обґрунтовані в ній теоретичні положення й емпіричні результати можуть знайти застосування в лекційних курсах із лексикології та стилістики англійської мови, спецкурсах із когнітивної лінгвістики, сучасної теорії метафори, інтерпретації тексту.

Структурна композиція дисертаційного дослідження підпорядкована результативному виконанню мети та завдань. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списків використаних джерел (333 позиції,

з них 117 джерел іноземними мовами), шести додатків. Робота містить 1 таблицю та 4 рисунки. Загальний обсяг роботи становить 230 сторінок, із них 187 сторінок основного тексту.

Професійний діалог авторки з представниками античної риторичної традиції, філософами середньовіччя, дослідниками класичного мовознавства XIX-XX ст. та сучасними дослідниками в галузі лінгвостилістики, когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, нейролінгвістики здійснюється у першому розділі «Теоретичні основи дослідження тропів» (с. 13–69) та засвідчує високу фахову ерудицію дослідниці, переконує у її праві на використання комплексного когнітивно-семантичного та дискурсивного підходів для виявлення алгоритму кодування асоціацій у тропях і доводить її володіння необхідним для цього науковим апаратом.

Дисертантка демонструє ґрунтовне знання класичних праць філософів античності та середньовіччя, праць сучасних дослідників І.В. Арнольд, Н.Д. Арутюнової, Ш. Баллі, І.Р. Гальперіна, В.В. Виноградова, З. Кевечеша, Дж.Лакоффа, О.М. Мороховського, В.М. Телії та багатьох інших лінгвістів, висвітлює підходи до вивчення тропів у різні історичні періоди, виокремлює основні структурні елементи тропів, поглиблюючи розуміння тропу як мовного явища. Автор пропонує до уваги читачів класифікацію тропів на основі спільної стилістичної валентності та відмінності типів перенесень, а також обґрунтовує методологію та методіку дослідження тропів у масмедійному дискурсі, що відповідає системно-структурній та антропоцентричній парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень.

Детальний аналіз алгоритму інтерпретації семантичних змін у метафоро-метонімічних перенесеннях здійснено у другому розділі «Динаміка лексико-семантичних трансформацій» (с. 70–123). Дисертант, детально аналізуючи метафоро-метонімічні зв'язки в англomовному масмедійному дискурсі, виділяє символ метафори / сему–мотиватор і тип суміжного перенесення, тобто ту асоціативну сему, яка піддається низці трансформацій в образному перенесенні із одного поняття на позначення іншого.

У цьому розділі особливе зацікавлення викликає пункт 2.3. «Особливості словотвору та частиномовне представлення тропів» (с. 107–121), оскільки тропи – не лише фігури мови, а повноцінні мовні одиниці, що активно проходять етапи лексикалізації, словотвірні модифікації в масмедійному дискурсі. Дослідниця виявила словотвірний потенціал тропів та їх частиномовне представлення у словниковому складі англійської мови, що підтверджує поліфункціональність фігур мови і їх поширення в різних функціональних стилях.

У третьому розділі «Прагматико-функціональний аналіз тропів в англійському масмедійному дискурсі» (с. 124–181) дисертантка окреслює лінгвостилістичні особливості сучасного англійського масмедійного дискурсу та визначає синтаксичні рамки, у яких реалізується значення тропів, уточнює поняття тропеїзації для позначення тенденції поширення фігур мови у медіа текстах та виявляє низку чинників, що спричинюють це явище. Дослідження також дало змогу висвітлити явище невербального вираження тропів у рекламному жанрі та обґрунтувати прагматичний потенціал тропів за допомогою аналізу низки їх функцій.

Ґрунтовний обсяг прорецензованої роботи засвідчують 6 додатків А-Е (с. 220–230), які містять лінгвофілософські трактування тропів та загальномовні теорії метафори, алгоритм аналізу семантичних трансформацій у метафорі та метонімії, концептуальний аналіз тропів, причини та наслідки процесу тропеїзації, функції тропів.

Список використаних джерел, який включає 333 позиції, є тематично доволі ґрунтовним, охоплює основні теоретичні праці, присвячені дотичним до теми дослідження проблемам. Загалом дисертація має беззаперечну теоретичну вагомість і практичну цінність, а зміст автореферату вповні відображає основні твердження у тексті цієї праці. Науковий виклад у дисертації І.І. Остапчук ведеться українською літературною мовою, яку в цілому характеризує чітка логіка побудови наукового вислову. Позитивною рисою роботи є логічна зв'язність тексту.

Отже, у результаті проведеного дослідження його мета досягнута, поставлені завдання виконані. Здійснене дослідження сприяє вирішенню важливої наукової проблеми вивчення тропів, їх структурно-семантичних та когнітивно-дискурсивних параметрів і процесу тропеїзації англомовного масмедійного дискурсу, та є у сукупності вагомим досягненням для розвитку вітчизняної мовознавчої науки.

Проте, проведене дослідження не позбавлене й недоліків, зокрема, подаю нижче свої міркування щодо позицій, які викликають зауваження, виглядають недостатньо аргументованими, дискусійними чи такими, що потребують уточнення. Висловлюю побажання, які жодним чином не заперечують наукової цінності проведеного дослідження, а лише, сподіваюся, сприятимуть підвищенню якості подальших досліджень авторки.

1. Потребують пояснення й уточнення формулювання деяких наукових положень, що виносяться на захист, зокрема положення 1 (с. 9) та положення 4 (с. 10), у яких наводяться загальновідомі визначення тропів і тропеїзації. Оскільки у положеннях має бути відображена наукова новизна здобутих у дослідженні результатів, то у процесі дискусії хотілося би з'ясувати, в чому саме полягає наукова новизна зазначених положень.

2. Формулюючи гіпотезу дослідження, автор наголошує на тому, що «на сучасному етапі розвитку англійського вокабуляру прослідковується тенденція до тропеїзації, що дозволяє не лише виділити оказіоналізми із образним значенням в медіаджерелах, а й фіксувати тропеїзовані семи у розмовному стилі спілкування та в лексикографічних джерелах» (с. 6). Позаяк матеріалом Вашого дослідження слугували тропи, відібрані з англомовних медіатекстів, то виникає запитання, чи реєстрували Ви тропеїзовані семи у розмовному стилі спілкування і яким чином.

3. У підрозділі 2.1 (с. 71-77) для зручності декодування утворення метафор та асоціативно-семантичних трансформацій, які відбулися всередині тропу, автор пропонує схеми інтерпретації метафори і метонімії (на основі досліджень О.М. Лагути та науковців Praggeljaz Group). Проте здійснена

дисертантом у роботі інтерпретація метафор і метонімії потребує детальнішого опису та пояснення із урахуванням контекстної ситуації, що допомагає розпізнавати образне значення. У зв'язку з цим хотілося би уточнити, яким чином реалізуються обґрунтовані автором схеми інтерпретації метафори і метонімії та у чому полягають особливості зазначених схем у досліджуваному медіадискурсі?

4. Представлений дисертантом у другому розділі дисертації детальний опис метафоро-метонімічних перенесень за допомогою концептуальних моделей та їх фреймового представлення в сучасній медіакартині світу убачається доцільним і перспективним напрямом наукового пошуку. Однак, у підпункті 2.2.2 «Репрезентація когнітивних моделей і фреймів» (с. 92-107) варто було б представити в графічному вигляді моделі метафоричного і метонімічного перенесення, що дало би змогу глибше розкрити значення досліджуваних тропів. Принагідно зауважимо, що робота в цілому, безперечно, виграла би, якби результати дослідження були б проілюстровані графічним матеріалом. Збільшення кількості ілюстративного матеріалу у вигляді рисунків, діаграм чи схем сприяло би, на наш погляд, системній презентації результатів вивчення тропів та процесу тропеїзації в англомовному масмедійному дискурсі.

5. Як уже зазначалося, дисертація написана гарною українською науковою мовою, проте іноді автор роботи замість українських відповідників вживає слова та вирази на кшталт *девайси*, *енвіроменталізм* (с. 106), *постерний малюнок* (с. 163), *дескрипція жителів* (с. 171) тощо.

Крім того, у списку використаних джерел відсутні деякі вітчизняні та іноземні публікації з досліджуваної проблематики. Убачається доцільним, аби в дисертаційному дослідженні було висвітлено більше розвідок науковців Київської школи когнітивної лінгвістики та поетики, яку очолює проф. Воробйова О.П. (О.С. Маріна, І.А. Редька, А.В. Шершньова), Одеської школи лінгвостилістики (Колегаєва І.М., Кухаренко В.А.), у традиціях яких виконана опонована дисертація.

Таким чином, на основі вивчення дисертаційної праці І.І. Остапчук і опублікованих за темою дисертації 11 наукових праць (з них шість – у фахових виданнях, затверджених МОН України, одна стаття – в іноземному виданні, одна стаття – у виданні, що входить в міжнародні наукометричні бази, та три – тези доповідей на науково-практичних конференціях), перелік яких подано в авторефераті, було встановлено 1) актуальність обраної теми, 2) достатній ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у даній роботі, 3) їх достовірність та новизну, 4) достатню повноту викладу наукових положень дисертації в опублікованих працях, 5) відповідність автореферату до змісту поданої дисертації.

Спираючись на позитивні висновки стосовно кожного з наведених вище пунктів, вважаю за доцільне підсумувати свій відгук висновком про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567. Отже, дисертація "Тропи та тропеїзація англомовного масмедійного дискурсу" є актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, а її автор – Остапчук Ірина Ігорівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри східної філології

Київського національного

лінгвістичного університету

